

במשנת החסידות

להפוך מ"צרה" - "צהר"

האלוקי מתוך הבריאה. אנו איננו רואים ואיננו מרגישים את הכח האלקי שקיים בכל דבר. לכן נדמה לנו העולם כמציאות בפני עצמו והמאורעות שבו - כתופעות טבעיות. אך האמת היא, שגם הטבע עצמו הוא אלקות. גם את חוקי הטבע ברא הקב"ה ובורא אותם בכל רגע ורגע, כמו את הנבראים עצמם, וכך גם חוקי הטבע הם אלקות לאמתם של דברים, אלא שאנו איננו רואים זאת.

ובאמת, זהו פירוש המילה "טבע". "טבע" הוא מלשון "טבעו בים סוף". כשדבר-מה טבוע בים אין פירוש הדבר שהוא איננו קיים; הוא קיים בשלימותו, אלא שהמים מכסים עליו ואנו איננו יכולים לראותו. וכך גם המושג "טבע": בטבע קיים כוח אלקי ממש כמו בניסים. כל ההבדל ביניהם הוא, שבנס החיות האלוקית היא גלוי ונראית, ואילו בטבע החיות האלוקית הזאת מוסתרת ובלתי-גלוי.

גם מה שנראה כמכשול לעבודת ה' נועד למעשה לסייע לה

לפי הקדמה זו באים אנו בהכרח למסקנה, שכל דבר שקורה בעולם קשור ונוגע לעם ישראל. שהרי העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל, וכמ"ש רש"י בראש פירושו על התורה, ש"בראשית" רומז ל"ב' ראשית" - "בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית". ומאחר שהעולם נברא בשביל ישראל וכל דבר שקורה בעולם אינו מקרה ח"ו אלא בהשגחה פרטית - הרי שכל דבר שקורה בעולם קשור עם בני ישראל, שהם תכלית כל הבריאה.

זהו ההסבר בדברי הבעש"ט, שכל דבר שיהודי רואה או שומע אודותו, הוא הוראה ולימוד בעניין עבודתו את קונו. שהרי אם העובדה שהיהודי ראה את הדבר או שמע עליו אינה מקרה אלא בהשגחה פרטית, פירוש הדבר, שמהשמים הראו לו או השמיעו לו את הדבר הזה. לשם מה עשו זאת מלמעלה? אין זאת אלא כדי שהוא ינצל את הראי' והשמיעה הזאת לעבודת ה'.

אלא שבוזה גופא, שבחובתו של איש ישראל לנצל את הכל לעבודת ה', יש שני אופנים: לעתים הוא נתקל בדבר שלגביו אין לו שום ספקות, שכן ברור וגלוי שהדבר הזה מסייע בעבודת ה'; אך לפעמים הוא נתקל בדבר, שבגלוי לא נראה כיצד יבוא ממנו סיוע לעבודת ה', ואדרבה, הוא אף נראה כמכשול וכדבר המפריע לעבודת הקודש. ברם, האמת היא, שהואיל והכל בא מאת הקב"ה, והכוונה היא לסייע לאיש ישראל בעבודתו לקונו, חייבים אנו לומר, שגם מכשול זה המפריע בעבודתו של איש ישראל הוא לאמתו של דבר, בפנימיות, לא הפרעה אלא להיפך עזר וסיוע.

לכאורה הדברים נשמעים כדבר והיפוכו - כיצד יתכן שהסתירה וההפרעה לקדושה תהי' גם עזר וסיוע? על זה מבואר בתורת החסידות, שגם הנסיונות כוונתם לרומם את בני". הנסיונות מרימים את האדם למדריגה גבוהה יותר מזו שבה הוא עומד, שכן הנסיונות שמפריעים לו בעבודתו מכריחים אותו לעורר בתוך נפשו כוחות עמוקים ונעלים, לעורר בקירבו אהבה גדולה ועמוקה

אחת מתורותיו המפורסמות של מורנו הבעש"ט היא בענין הפיכת "צרה" ל"צהר". שתי המילים הללו מורכבות מאותן אותיות, אלא שהן מסודרות בסדר אחר. אומר הבעש"ט: יש לעשות מ"צרה" "צהר". מהו פירוש הדברים הללו, ואיזה רעיון עמוק תקוע בתוך "תורה" זו? לכאורה אין כאן אלא רמז חיצוני בעלמא. ועוד: כיצד באמת מהפכים את הצרה לדבר שהוא היפוכה - "צהר" המאיר?

באמת כשמעיינים בעומק הענין, הרי פתגם זה הוא המשך של החידושים היסודיים של תורת הבעש"ט.

מבואר במקום אחר חידושה של תורת החסידות בענין האחדות האלוקית של הבריאה, שהכוח האלקי חייב להיות ולברוא ולקיים בכל רגע ורגע את כל הנבראים, וממילא אין שום מציאות אמיתית זולת הכוח האלקי.

לפי ביאור זה מקבלים משמעות פנימית ועמוקה ביותר, בהבנת היסוד של ההשגחה העליונה, שהקב"ה משגיח בנבראים.

מכיוון שהקב"ה הוא הוא המציאות האמיתית של כל הנבראים, פשוט, שהקב"ה משגיח על כל הנעשה בבריאה ומנהל את כל המאורעות שבעולם, הגדולים והקטנים; בלי רצונו של הקב"ה לא נעשה בעולם שום דבר. ומבחינה זו של ההשגחה פרטית אין כל הבדל בין השגחתו של הקב"ה על האדם, בחיר הנבראים, לבין השגחתו על אבן פשוטה, הדבר התחתון בארבעת הסוגים של הבריאה (דצ"ח); כי מבחינה זו של השגחה פרטית, מעלותו של כל נברא ונברא לא מעלה ולא מוריד מאומה, הקב"ה משגיח על הכל מהדבר הגדול ביותר ועד הקטן והפעוט ביותר.

הבעש"ט מלמדנו, שכל העולה בגורלו של עלה קטן שניתק זה מזמן מהאילן ושמתגלגל אי-שם כשהוא נישא ברוח - כל זה אינו מקרה ח"ו, כפי שהוא נדמה ונראה, אלא כל תנועה של אותו עלה היא בהשגחה פרטית.

לפי ביאורי תורת החסידות מובן, שאין שום מקום לכל המושג הזה של "מקרה". איך אפשר לייחס אירוע כלשהו למקרים, בשעה שהכוח האלקי הוא כל הקיום וכל החיות של כל הנבראים הקשורים באירוע זה?

אותו עלה מתהווה בכל רגע ורגע מכוחו האלקי של הקב"ה, וכך גם הרוח המעיפה אותו והקרקע שעלי' הוא מתגלגל; איך אפשר, איפוא, לחשוב שהוא נע ממקומו במקרה, כאשר כל הגורמים הקשורים בתנועתו נוצרים ונבראים בכל רגע ורגע על ידי הקב"ה!

אמת, לנו נדמה שהכל טבעי לחלוטין: כך הוא חוק הטבע, שכאשר רוח חזקה נושבת במקום שבו שוכב עלה, ינתק העלה ממקומו ויתגלגל לכיוון שאליו נושבת אותו רוח.

אולם זהו לפי שהכוח האלקי שמקיים ומחי' את כל הבריאה הוא מוסתר ונעלם. הסיבה לכך שאיננו רואים בגלוי את ההשגחה הפרטית שביסוד כל אירוע היא מחמת ה"הסתר" של הכוח

באופן זמני, עד שהאדם יחזור לנקיונו וטהרתו, כפי שצריך להיראות בן לפני אבינו אב הרחמן.

לעתים צפון ביסורים טוב נפלא ונעלה עד שאין הוא יכול להתבטא בגלוי

אולם זה רק היבט אחד במהותם של היסורים. במקרים רבים, היסורים עצמם הם לאמיתות של דבר טוב אפילו בגשמיות. אלא ששכלו של האדם הוא דל ומוגבל מכדי שיוכל להבין את דרכי הקב"ה, שהם באמת רק טובות. האדם אינו מכיר את הטוב הפנימי הטמון ביסורים הזמניים, טוב שיתגלה לאחר מכן, והוא סבור שהם אכן יסורים אמיתיים.

בכל זמן ובכל אופן צריך להיות ברור, שהכל מגיע מלמעלה, מהקב"ה שממנו לא יכול לעולם לבוא דבר רע ("אין רע יורד מלמעלה"), אדרבה, ככל שנדמה יותר לאדם שיש לו יסורים, הדבר מוכיח יותר שטמון כאן טוב אלוהי גדול ועמוק ביותר, שלכן אין הוא יכול להיות מושג על-ידי הכלים המוגבלים של האדם.

זהו שארז"ל "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". כשם שהאדם מבין שעליו לברך את הקב"ה ולהודות לו - ומתוך שמחה - על הטוב שהוא מעניק לו, כך הוא צריך להודות ולברך לקב"ה - וגם כן מתוך שמחה - על ה"רעה", על היסורים. כי לאמיתו של דבר, גם היסורים הם טוב, ובמידה מסויימת הטוב הטמון בהם הוא גדול יותר מהטוב בגלוי: הטוב שביסורים הוא כה גדול ונעלה, עד שאין הוא יכול להתבטא בטוב גשמי גלוי, והוא מתלבש ומתכסה בלבוש של היסורים.

(יש להבהיר כאן, שכל הדברים הללו אמורים רק כשמדובר על יסורים שפוקדים את האדם עצמו - אותם הוא צריך לקבל בשמחה ולראות בהם טוב. אולם כשפוקדים יסורים את הזולת, שם לא שייכים כל החשבונות הללו, והדבר חייב לצער את השומע על סבלו של הזולת. הדבר הזה דורש ביאור מיוחד ואכ"מ).

וכאשר מתקבל במוחו של האדם, שהיסורים הם אכן, בפנימיותם, רק טוב והוא מקבלם בשמחה, הוא מקבל את שכרו מהקב"ה, שהטוב הזה הטמון ביסורים מתגלה גם לעיניו הגשמיות ולא רק לעיני-שכלו; הקבלה בשמחה היא הכלי לכך שהטוב הצפון ביסורים מתגלה ובא לידי ביטוי בטוב הנראה והנגלה.

מכל זה מובן גם ענין הפיכת ה"צרה" ל"צהר"; והואיל וגם ה"צרה" באה מאת הקב"ה שהוא תכלית הטוב, על כן גם היא בפנימיותה - "צהר". אלא שה"צהר" שבה הוא מוסתר ובלתי-נגלה. אך על-ידי כך שמקבלים את הצרה בשמחה ויודעים שבפנימיותה היא טוב - מתגלה ה"צהר" שבה והיא הופכת לטוב הנראה והנגלה.

לקב"ה, שעל ידם יוכל לעמוד בנסיונות אלה. כך גורמים הנסיונות הללו לעלי' בעבודת ה'.

ועצם ההכרה בכך שהנסיונות, בפנימיותם, מטרתם לסייע לאיש ישראל בעבודת התורה והמצוות - זה עצמו עושה את העבודה קלה יותר, בידעו שאין לו כאן עסק עם אויב ומכשול לעבודת ה', אלא להיפך - פנימיות הכוונה של המנגד בעצמו היא לחזקו ולגלות אצלו כוחות אלוהיים נעלים יותר.

לפעמים מטרת היסורים לכבס את הזוהמה שדבקה באדם

כשם שהדברים אמורים לגבי נסיונות במובן הרוחני, כך זה גם בנסיונות גשמיים, הכוונה ליסורים. ההכרה בכך שכל המתרחש בעולם אינו מקרה, אלא הוא בהשגחה העליונה, והידיעה שהקב"ה הוא "תכלית הטוב והחסד", מחייבים ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד". הואיל והקב"ה הוא טוב, הרי לא יתכן שיבוא ממנו דבר רע, וזהו פירוש המאמר "אין רע יורד מלמעלה" (ראה ב"ר פנ"א).

אמנם האדם מרגיש ביסורים את הכאב, הצער והסבל ובעיניו הגשמיות הוא רואה בזה את ההיפך מהטוב - אך הוא מרגיש כך משום שראיתו היא אכן ראוי גשמית בעיניים גשמיות. במבט מעמיק יותר, בהיר יותר, לאורה של תורת החסידות, מבינים, שהכוונה והמטרה של היסורים היא רק טוב, ובמובנים רבים הם עצמם הטוב האמיתי.

לעתים באים היסורים על האדם כעונש על חטאיו. יש לזכור, שהקב"ה אינו מעניש את האדם סתם כך, כדי להכאיב לו, וגם לא כדי להתנקם בו על שחטא ומרד נגד הקב"ה. לאמיתו של דבר, העונש הוא טובה עבור האדם, שכן הוא מנקה ומכבס את נפשו מהליכלוך של החטא.

משל למה הדבר דומה: תינוק המשחק בבוץ וליכלוך ומתלכלך כולו, ואביו לוקח אותו, רוחץ אותו במים חמים ומגרד ממנו את הזוהמה. האב חייב להשתמש לשם כך במים חמים ודוקא, הואיל והבוץ והליכלוך נדבקו כל כך בעורו של הילד, עד שאין הם יורדים במים קרים. אין, איפוא, לאב ברירה, אלא להשתמש במים חמים ולשפשף בחוזק את עורו של הילד עד שהליכלוך יירד. אם הילד קטן ואינו מבין את מעשהו של האב, אין ספק שהוא יפרוץ בזעקות של כאב. הוא אף עלול לחשוב שאביו הוא אכזר. הילד אינו מבין, שזה שאביו רוחץ אותו במים חמים ומגרד ממנו את הליכלוך, זה נובע מעומק האהבה והטוב של האב ומרחמיו על בנו.

כך גם בנמשל, בנוגע ליסורים שהקב"ה מביא על איש ישראל. היסורים הם אמצעי שרוחצים ומסירים את הליכלוך והזוהמה, הגסות והשלילה, שנדבקו ונספגו באדם על-ידי חטאיו. אין, איפוא, דרך אחרת, והדבר הזה חייב להכאיב ולגרום יסורים

להקורא הנכבד!

מתכבדים אנו בזה, להגיש בפני קהל שוחרי התורה והחסידות, גליון ששה עשר "במשנת החסידות". והפעם, לקראת ימי בין המצרים - ביאור מאמר המדרש 'אין רע יורד מלמעלה', ותורת הבעש"ט 'להפוך מ"צרה" - "צהר", כפי שמבואר בספרי חסידות.

ומודיעים אנו בזאת, שניתן לקבל מאיתנו, הריבה ביאורים בחסידות, בכתב ובע"פ. בכל שבוע אנו שולחים קונטרס "תורה אור המבואר" - שהוא פירוש נפלא על מאמר מפרשת השבוע מספר לקוטי תורה להרב בעל התניא וצוקללה"ה, ולאחרונה גם צירפנו שיעור בתו"א ממיטב המשפיעים שליט"א.

כמו"כ יש לנו מגוון שיעורים בספר התניא, תורה אור, לקוטי תורה ודרך מצותיך - ממיטב מגידי-שיעורים. להורדה לחצו כאן.

מערכת לעבדך באמת

מטרתה: לעודד לימוד החסידות ע"י הפצת ספרי הבעש"ט ותלמידיו הק'

leuvdechubamas@gmail.com